

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 25.9.2019 STM/2776/2018

Valtiovarainministeriön lausunto Sosiaali- ja terveysministeriölle Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman 2020-2030 luonnoksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää valtiovarainministeriöltä (VM) lausuntoa Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman luonnoksesta. Mielenterveysstrategia olisi mielenterveyspolitiikan strategisen ohjauksen väline vuodesta 2020 vuoteen 2030 saakka ja se ohjaisi myös päihdepalvelujen kehittämistä. Luonnoksessa kuvataan kansallisten strategisten tavoitteiden asettamisen ja toimenpiteiden tarvetta ja merkitystä.

Luonnoksen mukaan vuonna 2015 Suomessa käytettiin 5,32 % BKT:sta mielenterveysongelmien aiheuttamiin suoriin tai epäsuoriin kustannuksiin, kun vastaava luku EU:n tasolla oli 4,10 %. Erityisesti työmarkkinoilla syntyvät epäsuorat kustannukset olivat Suomessa korkeammat, 2,25 % BKT:sta, kun EU:n keskiarvo oli 1,64%. Psykiatrisen erikoissairaanhoidon kulut Suomessa ovat 10,3 % erikoissairaanhoidon menoista ja ne eivät ole lisääntyneet 2000-luvulla. Mielenterveyden häiriöt olivat eniten työkyvyttömyyseläkkeitä aiheuttanut sairausryhmä (43 %).

Luonnoksessa esitetään viisi päälinjausta, joita ovat mielenterveys pääomana, lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa, mielenterveystoimet, ihmisen tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut, hyvä mielenterveysjohtaminen sekä itsemurhien ehkäisyohjelma. VM korostaa mielenterveystyön suuntaamista toimiin, jotka ovat vaikuttavia, vahvistavat ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista ja edistävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen oikea-aikaista saatavuutta sekä tukevat kustannustehokkuuden ja julkisen talouden kestävyys tavoitteita. Sosiaali- ja terveydenhuollon vertikaalisen ja horisontaalisen integraation ja yhteistyön merkitys korostuu tulosten saavuttamiseksi.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi luonnoksen mukaan useiden tahojen toimia, joita luonnoksessa ei, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ole kuitenkaan nimetty tai määriteltä. VM toteaa, että Mielenterveysstrategian onnistunut toteuttaminen edellyttää eri hallinnonalojen sekä julkisen, yksityisen, kolmannen sektorin ja muun kansalaistoiminnan yhteistyötä. Luonnoksesta jää epäselväksi, mitä tahoja tavoitteiden saavuttamista koskevat toimet koskisivat tai velvoittaisivat. Vaikka kyseessä on strateginen ohjelma, vastuiden ja velvollisuuksien osoittaminen edistäisi ja vahvistaisi strategisten tavoitteiden toteuttamista ja toimeenpanoa useiden hallituskausien aikana.

VM huomioi lisäksi, että osa esitetyistä linjauksista vaatisi uutta lainsäädäntöä tai nykyllä lainsäädännön muuttamisesta sekä muutoksia nykyiseen julkisten palvelujen rahoitukseen. Suuri osa toimenpiteistä kohdistuisi tehtävien muutoksina ja uusina tehtävinä erityisesti kuntasektorille. Kuntien tehtävistä on säädettävä lailla ja tehtäviin on osoitettava perustuslain edellyttämällä tavoin riittävä rahoitus. Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman mukaiset lainsäädäntö- ja muut julkishallinnon toimintaa koskevat muutostarpeet tulisi vahvistaa kulloinkin hallitusohjelmassa. Tällaisten muutosten kustannukset ja rahoitus tulisi saattaa käsiteltäväksi sekä julkisen talouden suunnitelman että valtion talousarvion valmistelussa.

Luonnoksessa ei vielä ole tietoja kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman seurannasta, mittareista ja kustannuksista. VM katsoo, että luonnos edellyttää lisävalmistelua edellä mainittujen puuttuvien tietojen sekä erityisesti kuntien toimintaa ja julkistaloutta koskevien vaikutusten osalta. Seurannalle, toimenpiteille, mittareille ja kustannuksille, samoin kuin vuosille 2020-2023 priorisoiduille toimenpide-ehdotuksille on varattu oma kohtansa strategian lopussa, mutta ne on luonnoksen mukaan tarkoitus täydentää myöhemmin.

Kansallista, poikkihallinnollista mielenterveysstrategiaa varten on valtion vuoden 2020 talousarviossa ja kehyksessä vuosille 2020-22 momentille 33.60.39 varattu 60 miljoonan euron määräraha palvelurakenteen kehittämiseen. Vuodelle 2023 on varattu 18 miljoonaa momentille 28.90.30, valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen. VM toteaa vielä, ettei luonnoksessa esitettyjen tietojen perusteella ole mahdollista arvioida vaikutuksia suhteessa pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassa tai hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa sopimaan.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Martti Hetemäki

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Sami Yläoutinen